สภาองค์กรของผู้บริโภค
Thailand Consumers Council

รายงานการกระทำหรือละเลยการกระทำ อันมีผลกระทบต่อสิทธิของผู้บริโภค

ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
กรณีประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
เรื่อง การรับรองสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม
เพื่อใช้ประโยชน์ในภาคการเกษตร พ.ศ. ๒๕๖๗

โดย

สภาองค์กรของผู้บริโภค

วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๘

รายงานการกระทำหรือละเลยการกระทำ
อันมีกระทบต่อสิทธิของผู้บริโภคของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
กรณีประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
เรื่อง การรับรองสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม
เพื่อใช้ประโยชน์ในภาคการเกษตร พ.ศ. ๒๕๖๗

โดย

สภาองค์กรของผู้บริโภค

เสนอ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๘

บทสรุปผู้บริหาร

สภาองค์กรของผู้บริโภค พบว่า กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ออก “ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง การรับรองสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนมเพื่อใช้ประโยชน์ในภาคการเกษตร พ.ศ.๒๕๖๗" ลงวันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๗ มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๗ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการรับรองสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม (Genome Editing, GEd) โดยอ้างว่ามีศักยภาพสำหรับการปรับปรุงพันธุ์สิ่งมีชีวิตเพื่อใช้ประโยชน์ในภาคการเกษตร สามารถปลดปล่อยสู่สิ่งแวดล้อมได้อย่างปลอดภัย และจำหน่ายเชิงพาณิชย์อย่างเหมาะสม เพื่อรองรับการพัฒนาพันธุ์พืช สัตว์ประมง จากเทคโนโลยีปรับแต่งจีโนมนั้น แต่กลับพบว่ายังมีความบกพร่องหลายประการ ซึ่งเข้าข่ายการกระทำหรือละเลยการกระทำอันมีผลกระทบต่อสิทธิของผู้บริโภค จึงได้ทำรายงานฉบับนี้ขึ้นตามพระราชบัญญัติการจัดตั้งสภาองค์กรของผู้บริโภค พ.ศ.๒๕๖๒ มาตรา ๑๔ (๔) เพื่อแสดงความไม่เห็นด้วยและขอให้มีการทบทวนและพิจารณาเพิกถอนประกาศดังกล่าว โดยพบข้อบกพร่องดังนี้

๑) นิยามของประกาศฯ ดังกล่าวขัดกับเจตนารมณ์และข้อบทของพิธีสารคาร์ตาเฮนาในอนุสัญญาความหลากหลายทางชีวภาพที่ประเทศไทยเป็นภาคีตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๔๖ ทั้งในด้านเทคนิคและแนวทางการกำกับดูแล เพราะได้จัดให้สิ่งมีชีวิตที่เกิดจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม มีสถานะเสมือนกับสิ่งมีชีวิตที่ได้จากการกลายพันธุ์โดยธรรมชาติหรือการผสมพันธุ์ตามปกติ

๒) พบการกล่าวอ้างว่าสิ่งมีชีวิตเหล่านี้มีความปลอดภัยและสามารถใช้ประโยชน์ทางการเกษตรได้ โดยไม่ได้อ้างอิงกระบวนการประเมินความเสี่ยงที่เป็นกลาง โปร่งใส หรือเป็นไปตามหลักสากล เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบที่ไม่อาจย้อนกลับได้ ขัดกับหลักการป้องกันไว้ก่อน (precautionary principle) ที่เป็นหลักสากลในการจัดการเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่

๓) พบความบกพร่องทางวิชาการและขาดการประเมินอย่างรอบด้าน อาจจะก่อให้เกิดผลกระทบระยะยาวต่อเกษตรกรทั่วไป และเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ การไม่จำกัดขอบเขตของสิ่งมีชีวิต อาจนำไปสู่การตีความว่าครอบคลุมสิ่งมีชีวิตทุกชนิด รวมถึงชนิดพันธุ์ป่า (wild species) ซึ่งหากสิ่งมีชีวิตเหล่านี้ถูกดัดแปลงพันธุกรรมโดยใช้เทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม และถูกนำไปขยายพันธุ์ อาจก่อให้เกิดการปนเปื้อนทางพันธุกรรม (genetic contamination) กับสิ่งมีชีวิตพื้นถิ่น ก่อให้เกิดผลที่ไม่สามารถควบคุมหรือย้อนกลับได้ ผลกระทบดังกล่าวอาจรุนแรงไม่ต่างจากการแพร่กระจายของชนิดพันธุ์ต่างถิ่นรุกราน (invasive alien species) ซึ่งมีตัวอย่างที่ชัดเจนในกรณีของปลาหมอคางดำ และระบบเกษตรอินทรีย์มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนว่า ไม่อนุญาตให้ใช้สิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม (GMOs) หรือสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่ ซึ่งรวมถึงเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนมในการผลิต การแปรรูป หรือการแปรรูปขั้นต่อเนื่องของผลิตภัณฑ์อินทรีย์

๔) ขาดความพร้อมในการตรวจสอบและระบุสิ่งมีชีวิตและผลิตภัณฑ์ของสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม เนื่องจากประเทศไทยยังไม่มีฐานข้อมูลพันธุกรรมกลาง (national genomic reference database) หรือระบบตรวจสอบที่สามารถยืนยันสิ่งมีชีวิตปรับแต่งจีโนมได้ ทำให้ในทางปฏิบัติ ไม่สามารถควบคุมหรือบังคับใช้มาตรการความปลอดภัยทางชีวภาพได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ หากสิ่งมีชีวิตเหล่านี้ถูกนำมาใช้ ขยายพันธุ์ หรือปล่อยสู่สิ่งแวดล้อม อาจก่อให้เกิดการปนเปื้อนทางพันธุกรรม ทำลายความเชื่อมั่นในระบบอินทรีย์และกระทบห่วงโซ่อุตสาหกรรมต่อเนื่องทั้งอาหาร ยา และผลิตภัณฑ์สุขภาพ

๕) ขัดกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๔ และ มาตรา ๓๑ ว่าด้วยสิทธิในการรับข้อมูลข่าวสารและสิทธิในความปลอดภัยของสินค้า โดยเฉพาะการปล่อยให้สิ่งมีชีวิตปรับแต่งจีโนมเข้าสู่ระบบอาหารโดยไม่มีการติดฉลากหรือแจ้งแหล่งที่มา เท่ากับละเมิดสิทธิในการรู้ของผู้บริโภค (Right to Know)

๖) ให้ข้อมูลที่ไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงเพื่อสนับสนุนการออกประกาศฯ ว่า “รัฐสภายุโรปมีมติรับรองเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม หรือเทคนิคจีโนมแบบใหม่ (New Genomic Techniques (NGTs), Genome editing) เป็นผลให้พืชที่ผ่านการปรับปรุงพันธุ์ด้วยเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม (GEd) และเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่มีความปลอดภัยสูง เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ไม่จัดเป็นพืช GMOs” ทั้งที่ในความเป็นจริง รัฐสภายุโรปมีมติให้เริ่มต้นกระบวนการการเจรจาสามฝ่ายภายในสหภาพยุโรปเท่านั้น ภายใต้เงื่อนไขสำคัญที่ต้องปฏิบัติตาม ดังนี้ (๑) ผลิตภัณฑ์จากพืชแก้ไขยีนต้องมีการบังคับติดฉลากทั้งหมด (๒) พืชแก้ไขยีนและผลิตภัณฑ์จากพืชดังกล่าวต้องมีข้อกำหนดกระบวนการตรวจสอบย้อนกลับและมีมาตรการป้องกันเพื่อให้แน่ใจว่า หากพบปัญหาเกิดขึ้นจะมีการเพิกถอนการอนุญาต ไปจนถึงการชดเชยเยียวยาความเสียหายที่จะเกิดขึ้น (๓) พืชแก้ไขยีนทั้งหมดยังคงถูกห้ามในการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ (๔) ห้ามการจดสิทธิบัตรพืชแก้ไขยีน

จากข้อบกพร่องดังกล่าวข้างต้น สภาองค์กรของผู้บริโภคได้ขอให้มีการทบทวนและเพิกถอนประกาศฉบับนี้ แต่กรมวิชาการเกษตรกลับเพิกเฉย จึงได้ทำรายงานการกระทำหรือละเลยการกระทำอันมีผลกระทบต่อสิทธิของผู้บริโภคแจ้งมายังหน่วยงานที่รับผิดชอบและเผยแพร่ให้ประชาชนรับทราบ

สารบัญ

หน้า

บทสรุปผู้บริหาร ๑

๑. ความเป็นมา ๔

๑.๑ ที่มาและความสำคัญของปัญหา

๑.๒ อำนาจหน้าที่ของสภาองค์กรของผู้บริโภค

๒. ผลการพิจารณาศึกษาตรวจสอบของสภาองค์กรของผู้บริโภค ๘

๓. การกระทำหรือละเลยการกระทำของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์อันมีผลกระทบต่อสิทธิของผู้บริโภค ๑๓

๔. ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ๑๓

๕. ผลกระทบต่อผู้บริโภค และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ๑๖

๖. ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน ๑๖

๗. ภาคผนวก ๑๘

ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง การรับรองสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม เพื่อใช้ประโยชน์ในภาคการเกษตร พ.ศ.๒๕๖๗

๑. ความเป็นมา

๑.๑ ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๗ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ออก “ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง การรับรองสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนมเพื่อใช้ประโยชน์ในภาคการเกษตร พ.ศ.๒๕๖๗" ลงวันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๗ ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๗ มีเนื้อหาเกี่ยวกับการรับรองสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม (Genome Editing, GEd) โดยอ้างว่ามีศักยภาพสำหรับการปรับปรุงพันธุ์สิ่งมีชีวิตเพื่อใช้ประโยชน์ในภาคการเกษตร สามารถปลดปล่อยสู่สิ่งแวดล้อมได้อย่างปลอดภัย และจำหน่ายเชิงพาณิชย์อย่างเหมาะสม เพื่อรองรับการพัฒนาพันธุ์พืช สัตว์ประมง จากเทคโนโลยีปรับแต่งจีโนม และมีการกล่าวอ้างถึงเหตุผลความจำเป็นในการออกประกาศดังกล่าวว่า เทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนมเป็นเทคนิคในการปรับเปลี่ยน และแก้ไขรหัสพันธุกรรมของสิ่งมีชีวิตที่มีความจำเพาะและแม่นยำ หรือเพื่อแก้ไขให้ได้ยีนที่มีลักษณะตามต้องการ ซึ่งองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) และองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ให้การยอมรับ และอ้างว่าเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนมไม่มียีนถ่ายฝากจากสิ่งมีชีวิตอื่น ไม่จัดว่าเป็นสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม (Genetically Modified Organisms, GMOs) มีความปลอดภัยสูง เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และมีหลายประเทศทั่วโลกได้ลงทุนงานวิจัย และอนุมัติการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนมได้แก่ แคนาดา อเมริกา บราซิล อาร์เจนตินา ชิลี ญี่ปุ่น จีน อังกฤษ ฟิลิปปินส์ เคนยา รัสเซีย ออสเตรเลีย[๑]

สภาองค์กรของผู้บริโภคไม่เห็นด้วยกับการออกประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ฯ ข้างต้น จึงได้ทำหนังสือเรียน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (ศาสตราจารย์นฤมล ภิญโญสินวัฒน์) เมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๗ ขอให้เพิกถอนประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง "การรับรองสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนมเพื่อใช้ประโยชน์ในภาคการเกษตร พ.ศ. ๒๕๖๗” เนื่องจากเห็นว่าสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม จัดเป็นสิ่งมีชีวิตที่ได้รับการดัดแปลงพันธุกรรม (Living Modified Organism, LMO) ตามนิยามที่ระบุไว้ในพิธีสารคาร์ตาเฮนาว่าด้วยความปลอดภัยทางชีวภาพ (Cartagena Protocol on Biosafety) ที่ประเทศไทยเป็นภาคีเมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙ ดังนั้นเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนมจึงจัดเป็นพันธุวิศวกรรม ไม่ใช่การปรับปรุงพันธุ์ทั่วไป ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบระยะยาวจากการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศของยีนในสิ่งมีชีวิต

มูลนิธิชีววิถีได้ทำหนังสือ ลงวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๖๗ เรียน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (ศาสตราจารย์นฤมล ภิญโญสินวัฒน์) เรื่อง ขอให้เพิกถอนประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง "การรับรองสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนมเพื่อใช้ประโยชน์ในภาคการเกษตร พ.ศ. ๒๕๖๗” โดยระบุเหตุผลคือ สิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม

---

[๑] เกษตรฯประกาศ แล้ว ใช้เทคโนโลยีปรับแต่งจีโนม มุ่งใช้ GEd ปรับปรุงพันธุ์ (๑๕ ก.ค.๒๕๖๗) https://www.bangkokbiznews.com/business/economic/๑๑๓๕๘๓๒

เป็นผลลัพธ์ทางพันธุวิศวกรรม ไม่ใช่การปรับปรุงพันธุ์ทั่วไป ผลลัพธ์ดังกล่าวเมื่อนำมาประยุกต์ใช้อาจก่อให้เกิดผลกระทบระยะยาวจากการเปลี่ยนแปลงของยีนและยีนพูลจากประชากรในระบบนิเวศของสิ่งมีชีวิต ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศแบบเร่งและรุนแรง ทั้งนี้แนวทางในการควบคุม กำกับ หรือสนับสนุน ในทางสากล จึงได้ยึดแนวทางหลักการป้องกันไว้ก่อน (precautionary principle) ตามวัตถุประสงค์ของพิธีสารคาร์ตาเฮนา

มูลนิธิชีววิถีจึงเห็นว่า ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ฯ ฉบับนี้ ขัดแย้งกับพิธีสารคาร์ตาเฮน่า มีความบกพร่องทางวิชาการ ขาดการประเมินอย่างรอบด้าน เป็นการละเมิดซึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบระยะยาวต่อเกษตรกรทั่วไป เกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ บกพร่องต่อการให้ความคุ้มครองให้กับผู้บริโภค ตลอดจนความเสียหายต่อระบบนิเวศ การปนเปื้อนทำลายความหลากหลายทางชีวภาพที่ไม่สามารถย้อนกลับมาแก้ไขได้ และอาจนำไปสู่การผูกขาดอันเนื่องมาจากผลการจดสิทธิบัตรเพื่อครอบครองสิ่งมีชีวิต สุ่มเสี่ยงต่อการปฏิบัติและ/หรือละเว้นการปฏิบัติที่ก่อให้เกิดความเสียหาย ทั้งยังนำไปสู่การละเมิดมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๓ เมษายน ๒๕๔๔ ที่ห้ามการทดสอบพืชดัดแปลงพันธุกรรมในภาคสนามจนกว่าจะมีกฎหมายว่าด้วยความปลอดภัยทางชีวภาพ จึงขอให้มีการทบทวนและเพิกถอนประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ฯ ฉบับนี้

การจัดทำข้อเสนอของอนุกรรมาธิการคุ้มครองผู้บริโภค วุฒิสภา

เมื่อวันพุธที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘ คณะอนุกรรมาธิการการคุ้มครองผู้บริโภค ในคณะกรรมาธิการการพัฒนาการเมือง การมีส่วนร่วมของประชาชน สิทธิมนุษยชน สิทธิ เสรีภาพ และการคุ้มครองผู้บริโภค วุฒิสภา ได้พิจารณาประเด็นที่เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกยื่นหนังสือขอให้กำกับติดตามการเพิกถอน ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง การรับรองสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนมเพื่อใช้ประโยชน์ในภาคเกษตร พ.ศ.๒๕๖๗ ซึ่งที่ประชุมอนุกรรมาธิการฯ เห็นว่าเรื่องนี้อาจส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยทางอาหารและความหลากหลายทางชีวภาพ จึงมีมติให้รวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม โดยกำหนดเชิญหน่วยงานและนักวิชาการ ได้แก่ อธิบดีกรมวิชาการเกษตร, นายวิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ เลขาธิการมูลนิธิชีววิถี, นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม และเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก มาร่วมให้ข้อมูลและความคิดเห็นในการประชุมครั้งต่อไปในวันพุธที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘ ปัจจุบันอยู่ระหว่างการรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำข้อเสนอ[๒]

---

[๒] การประชุมคณะอนุกรรมาธิการการคุ้มครองผู้บริโภค ในคณะกรรมาธิการการพัฒนาการเมือง การมีส่วนร่วมของประชาชน สิทธิมนุษยชน สิทธิ เสรีภาพ และการคุ้มครองผู้บริโภค วุฒิสภา ครั้งที่ ๕/๒๕๖๘ วันพุธที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘ at
https://www.senate.go.th/view/๔๑๕/%E๐%B๘%A๐%E๐%B๘%B๒%E๐%B๘%๙E%E๐%B๘%๘๒%E๐%B๙%๘๘%E๐%B๘%B๒%E๐%B๘%A๗%E๐%B๘%๘๔%E๐%B๘%๙๓%E๐%B๘%B๐%E๐%B๘%๘๑%E๐%B๘%A๓%E๐%B๘%A๓%E๐%B๘%A๑%E๐%B๘%B๒%E๐%B๘%๙๘%E๐%B๘%B๔%E๐%B๘%๘๑%E๐%B๘%B๒%E๐%B๘%A๓/%E๐%B๘%A๐%E๐%B๘%B๒%E๐%B๘%๙E-%E๐%B๘%๘๒%E๐%B๙%๘๘%E๐%B๘%B๒%E๐%B๘%A๗%E๐%B๘%๘๔%E๐%B๘%๙๓%E๐%B๘%B๐

ความเคลื่อนไหวในสหภาพยุโรป

ในอดีตที่ผ่านมา สหภาพยุโรป (European Union) และประเทศสมาชิก ได้ใช้มาตรการควบคุมสิ่งมีชีวิตที่ได้จากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม (gene editing techniques) หรือที่รู้จักกันในชื่อ “New Genomic Techniques” (NGTs) โดยใช้กฎหมายเดียวกันกับที่ใช้ควบคุมสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม (Genetically Modified Organisms: GMOs) ซึ่งแนวทางดังกล่าวได้รับการยืนยันโดยคำวินิจฉัยของ ศาลยุติธรรมแห่งสหภาพยุโรป (European Court of Justice: ECJ) เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ค.ศ.๒๐๑๘ ในคดีหมายเลข C-๕๒๘/๑๖[๓] ซึ่งระบุว่า “สิ่งมีชีวิตที่ได้จากวิธีการกลายพันธุ์ (mutagenesis) ซึ่งเป็นเทคนิคใหม่ เช่น CRISPR-Cas๙ ถือว่าเป็น GMO ตามความหมายของกฎหมาย EU (Directive ๒๐๐๑/๑๘/EC)[๔] และจึงต้องอยู่ภายใต้ข้อกำหนดของกฎหมาย GMO”

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๖ สหราชอาณาจักร (United Kingdom) ซึ่งแยกตัวออกจากสหภาพยุโรปแล้ว ได้ประกาศใช้กฎหมายชื่อว่า Genetic Technology (Precision Breeding) Act ๒๐๒๓[๕] ซึ่งกำหนดให้พืชและสัตว์ที่ได้รับการปรับปรุงพันธุ์โดยเทคโนโลยีการตัดต่อยีน (gene editing) และไม่มีการแทรกสารพันธุกรรมจากสิ่งมีชีวิตต่างชนิด (foreign DNA) สามารถได้รับสถานะเป็น Precision Bred Organisms (PBOs) และไม่ถือเป็นสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรมตามกฎหมายสหราชอาณาจักร กฎหมายฉบับนี้จึงแยกการปรับแต่งจีโนมแบบแม่นยำ (precision breeding) ออกจากการดัดแปรพันธุกรรมแบบดั้งเดิมที่ใช้เทคนิคการแทรกยีนต่างสายพันธุ์ ซึ่งไม่สามารถเกิดขึ้นได้จากการผสมพันธุ์แบบธรรมชาติ[๖] การเปลี่ยนแปลงนี้ถือเป็นแนวทางใหม่ที่แตกต่างจากกฎหมายของสหภาพยุโรป ณ เวลาปัจจุบัน ที่ยังคงใช้หลักการป้องกันไว้ก่อนและควบคุมสิ่งมีชีวิตที่ผ่านการแก้ไขพันธุกรรมทั้งหมดภายใต้กฎหมายสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม

จนกระทั่งเมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗ รัฐสภายุโรป (European Parliament) มีมติด้วยเสียงข้างมาก ๓๐๗ ต่อ ๒๖๓ เสียง (งดออกเสียง ๔๑ เสียง) [๗] เห็นชอบในวาระแรกต่อข้อเสนอของคณะกรรมาธิการยุโรปเกี่ยวกับ ร่างระเบียบว่าด้วยพืชที่ได้จากเทคนิคจีโนมใหม่ (New Genomic Techniques, NGTs) และผลิตภัณฑ์อาหารและอาหารสัตว์ที่เกี่ยวข้อง[๘] โดยมีสาระสำคัญ ได้แก่ การจำแนกพืชพืชที่ได้จากเทคนิคจีโนมใหม่เป็นสองประเภท (NGT๑ และ NGT๒), ข้อเสนอให้ห้ามการจดสิทธิบัตรพืชที่ได้จากพืชที่ได้จากเทคนิคจีโนมใหม่ และการกำหนดให้มีการติดฉลากและ

%E๐%B๘%๘๑%E๐%B๘%A๓%E๐%B๘%A๓%E๐%B๘%A๑%E๐%B๘%B๒%E๐%B๘%๙๘%E๐%B๘%B๔%E๐%B๘%๘๑%E๐%B๘%B๒%E๐%B๘%A๓/๔๕/TH-TH

[๓] https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=๒๐๔๓๘๗&doclang=EN

[๔] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%๓A๓๒๐๐๑L๐๐๑๘

[๕] https://www.legislation.gov.uk/ukpga/๒๐๒๓/๑๑/contents/enacted

[๖] https://www.gov.uk/government/news/precision-breeding-bill-becomes-law

[๗] https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-๙-๒๐๒๔-๐๐๖๗_EN.html

[๘] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:๕๒๐๒๓PC๐๔๑๑

การตรวจสอบย้อนกลับตลอดห่วงโซ่[๙] ทั้งนี้ข้อเสนอดังกล่าวจะเข้าสู่กระบวนการเจรจาระหว่างสถาบันของสหภาพยุโรป (trilogue negotiations)[๑๐] ซึ่งประกอบด้วย รัฐสภายุโรป (European Parliament) คณะกรรมาธิการยุโรป (European Commission) และคณะมนตรีสหภาพยุโรป (Council of the European Union) ซึ่งเป็นตัวแทนของประเทศสมาชิก เมื่อทั้งสามฝ่ายสามารถตกลงกันในเนื้อหาของร่างระเบียบได้แล้ว จึงจะสามารถนำไปสู่การประกาศใช้เป็นกฎหมายที่มีผลบังคับใช้ในทุกประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรป

แต่ในวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗ มีการแถลงข่าวจากกรมวิชาการเกษตร โดยใช้พาดหัวข่าวว่า “อธิบดีกรมวิชาการเกษตร แจ้งข่าวดี EU มีมติรับรองพืชปรับแต่งจีโนม (GEd) และเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่ ปลอดภัยสูง เป็นมิตรสิ่งแวดล้อม และไม่เป็นพืช GMOs”

นายระพีภัทร์ จันทรศรีวงศ์ อธิบดีกรมวิชาการเกษตร เปิดเผยว่า เมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗ สหภาพยุโรปโดยรัฐสภายุโรป มีมติรับรองเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม หรือเทคนิคจีโนมแบบใหม่เป็นผลให้พืชที่ผ่านการปรับปรุงพันธุ์ด้วยเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม และเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่ มีความปลอดภัยสูง เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ไม่จัดเป็นพืชดัดแปลงพันธุกรรม และจะถูกพิจารณาเช่นเดียวกับพืชที่ได้รับการปรับปรุงพันธุ์แบบปกติ ไม่ใช้กฎหมายและหลักเกณฑ์เดียวกันกับพืชดัดแปลงพันธุกรรมอีกต่อไป ซึ่งเป็นการกล่าวอ้างโดยคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง เนื่องจากกระบวนการในสหภาพยุโรปยังไม่แล้วเสร็จ จึงยังไม่มีข้อสรุปตามที่อธิบดีกล่าวอ้าง

๑.๒ อำนาจหน้าที่ของสภาองค์กรของผู้บริโภค

สภาองค์กรของผู้บริโภค (สภาผู้บริโภค) จัดตั้งขึ้นตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๖๐ มาตรา ๔๖ และตามพระราชบัญญัติการจัดตั้งสภาองค์กรของผู้บริโภค พ.ศ.๒๕๖๒ มาตรา ๑๔ สภาองค์กรของผู้บริโภค นอกจากมีอำนาจดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่ได้จัดตั้งแล้ว ในฐานะเป็นผู้แทนผู้บริโภค ให้มีอำนาจดำเนินการในเรื่องดังต่อไปนี้ (๑) ให้ความคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค รวมตลอดทั้งเสนอแนะนโยบายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคต่อคณะรัฐมนตรีหรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง (๒) สนับสนุนและดำเนินการ ตรวจสอบ ติดตาม เฝ้าระวังสถานการณ์ปัญหาสินค้าและบริการ แจ้งหรือโฆษณาข่าวสารหรือเตือนภัยเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการที่อาจกระทบต่อสิทธิของผู้บริโภคหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายหรือเกิดความเสื่อมเสียแก่ผู้บริโภค โดยจะระบุชื่อสินค้าหรือบริการหรือชื่อของผู้ประกอบธุรกิจด้วยก็ได้ (๓) รายงานการกระทำหรือละเลยการกระทำอันมีผลกระทบต่อสิทธิของผู้บริโภค ไปยังหน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานอื่นที่รับผิดชอบและเผยแพร่ให้ประชาชนทราบ การดำเนินการตาม (๑) (๒) (๓) ถ้าเป็นการกระทำโดยสุจริต ให้สภาองค์กรของผู้บริโภคพ้นจากความรับผิด ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐได้รับรายงานตาม (๓) ให้แจ้งผลการดำเนินงานให้สภาองค์กรของผู้บริโภคทราบภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง

---

[๙] https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/๒๐๒๕/๐๓/๑๔/new-genomic-techniques-council-agrees-negotiating-mandate/

[๑๐] https://www.ohnegentechnik.org/en/news/article/start-of-trilogue-negotiations-on-the-regulation-of-new-genetic-engineering?utm_source=chatgpt.com

๒. ผลการพิจารณาศึกษาตรวจสอบของสภาองค์กรของผู้บริโภค

สภาองค์ผู้บริโภคไม่เห็นด้วยและขอให้มีการทบทวนประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง "การรับรองสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนมเพื่อใช้ประโยชน์ในภาคการเกษตร พ.ศ.๒๕๖๗" ทั้งนี้ หากพิจารณาสาระสำคัญในพิธีสารคาร์ตาเฮน่าแล้ว มีความเห็น ดังนี้

๑) นิยามในประกาศขัดแย้งกับพิธีสารคาร์ตาเฮน่าและไม่เป็นกลางทางวิชาการ

๑.๑ นิยาม “เทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม” ในประกาศประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๗) “เทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม” หมายถึง เทคนิคในการปรับเปลี่ยนหรือแก้ไขรหัสพันธุกรรมของสิ่งมีชีวิตที่มีความจำเพาะและแม่นยำ เพื่อให้ได้ยีนที่มีลักษณะตามต้องการ เช่น แก้ไขยีนบกพร่องที่อาจก่อให้เกิดโรคร้ายแรงที่สามารถถ่ายทอดทางพันธุกรรม

ข้อบทในพิธีสารคาร์ตาเฮนา (Cartagena Protocol on Biosafety)[๑๑] ซึ่งเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศที่มีผลผูกพันทางกฎหมาย อ้างอิงจากบทนิยามในข้อ ๓ ความว่า

ข้อ ๓(g):

"Living modified organism" means any living organism that possesses a novel combination of genetic material obtained through the use of modern biotechnology.

“สิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม” หมายถึง สิ่งมีชีวิตใด ๆ ที่มีการรวมตัวของสารพันธุกรรมในรูปแบบใหม่ ซึ่งได้มาจากการใช้เทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่

ข้อ ๓(i):

"Modern biotechnology" means the application of:

“เทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่” หมายถึง การประยุกต์ใช้:

(a) In vitro nucleic acid techniques, including recombinant DNA and direct injection of nucleic acid into cells or organelles; or

เทคนิคกรดนิวคลีอิกนอกสิ่งมีชีวิต (in vitro nucleic acid techniques) รวมถึง DNA ลูกผสม และการฉีดกรดนิวคลีอิกโดยตรงเข้าสู่เซลล์หรือออร์แกเนลล์

(b) Fusion of cells beyond the taxonomic family,

การหลอมรวมเซลล์ข้ามกลุ่มอนุกรมวิธาน

that overcome natural physiological reproductive or recombination barriers and that are not techniques used in traditional breeding and selection.

---

[๑๑] Cartagena Protocol on Biosafety, Articles ๓(g) และ ๓(i)

โดยเทคนิคเหล่านี้ต้องเป็นกระบวนการที่สามารถข้ามขีดจำกัดทางสรีรวิทยาตามธรรมชาติในการสืบพันธุ์หรือการรวมพันธุกรรม และไม่ใช่เทคนิคที่ใช้ในการปรับปรุงพันธุ์แบบดั้งเดิม

ข้อสังเกต:

➢ ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ฯ เลือกยกตัวอย่างเฉพาะทางการแพทย์ ซึ่งเบี่ยงเบนจากบริบทของประกาศ ที่เน้นการใช้กับสิ่งมีชีวิตเพื่อการเกษตร เช่น พืช สัตว์น้ำ และจุลินทรีย์ ควรใช้หลักการหลักการป้องกันไว้ก่อน ตามเจตนารมณ์ของพิธีสารคาร์ตาเฮนา

➢ นิยามในประกาศ ละเว้นการอธิบายขั้นตอนทางเทคนิค เช่น “in vitro nucleic acid techniques” หรือ “cell fusion” ซึ่งเป็นเกณฑ์สำคัญในการจัดว่าเทคโนโลยีใดอยู่ภายใต้ขอบเขตของ เทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่

➢ ลักษณะการเขียน “เพื่อให้ได้ยีนที่มีลักษณะตามต้องการ เช่น แก้ไขยีนก่อโรค” มีลักษณะชี้นำทางอารมณ์ (emotional framing) เพื่อโน้มน้าวความคิดเห็นสาธารณะไปในทางเห็นด้วย โดยเฉพาะในบริบทที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการเกษตร

๑.๒ ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ฯ ให้นิยาม “สิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม” ว่าหมายถึง สิ่งมีชีวิตที่มีการปรับปรุงพันธุ์เช่นเดียวกับการกลายพันธุ์หรือการเกิดลูกผสม ซึ่งในผลิตภัณฑ์สุดท้ายมีสารพันธุกรรมจากสิ่งมีชีวิตผู้ให้ที่สามารถผสมพันธุ์กันได้ตามธรรมชาติกับสิ่งมีชีวิตผู้รับ

ขณะที่พิธีสารคาร์ตาเฮนา ซึ่งเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศที่มีผลผูกพันทางกฎหมายภายใต้กรอบอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (CBD) ให้นิยาม “สิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม” (Living Modified Organism – LMO) ไว้ในข้อ ๓(g) ว่า

“สิ่งมีชีวิตใด ๆ ที่มีการรวมตัวของสารพันธุกรรมในรูปแบบใหม่ (novel combination of genetic material) ซึ่งได้มาจากการใช้เทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่ (modern biotechnology)”

และในข้อ ๓(i) ระบุว่า “เทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่” หมายถึงการประยุกต์ใช้เทคนิคกรดนิวคลีอิกนอกสิ่งมีชีวิต (in vitro nucleic acid techniques) หรือการหลอมรวมเซลล์ที่ข้ามขีดจำกัดทางธรรมชาติในการสืบพันธุ์ ซึ่งมิใช่เทคนิคที่ใช้ในวิธีการปรับปรุงพันธุ์แบบดั้งเดิม

นิยามของประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ฯ ดังกล่าวจึง ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์และข้อบทของพิธีสารคาร์ตาเฮนา ทั้งในด้านเทคนิคและแนวทางการกำกับดูแล เพราะพยายามจัดให้สิ่งมีชีวิตที่เกิดจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม มีสถานะเสมือนกับสิ่งมีชีวิตที่ได้จากการกลายพันธุ์โดยธรรมชาติหรือการผสมพันธุ์ตามปกติ โดยอ้างว่าหากไม่มีสารพันธุกรรมจากสิ่งมีชีวิตต่างชนิดหลงเหลืออยู่ หรือหากผู้ให้และผู้รับสามารถผสมพันธุ์กันได้ตามธรรมชาติแล้ว จะไม่ถือว่าเป็นสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม

ท่าทีดังกล่าว ขัดกับแนวทางของประเทศคู่สัญญาพิธีสารหลายประเทศ เช่น สหภาพยุโรป ซึ่งมีคำวินิจฉัยของศาลยุติธรรมสหภาพยุโรป (CJEU, คดี C-๕๒๘/๑๖)[๑๒] ว่า สิ่งมีชีวิตที่ได้จากวิธีการ

[๑๒] Court of Justice of the European Union, Case C-๕๒๘/๑๖ (๒๐๑๘)

กลายพันธุ์ รวมถึงเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม ถือว่าอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมายว่าด้วยสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม หากเทคนิคที่ใช้มีลักษณะเป็น “modern biotechnology” และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรมที่ไม่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ

ยิ่งไปกว่านั้น รายงานของ CBD Secretariat และเอกสารที่จัดทำเพื่อประกอบการประชุมภาคีพิธีสารฯ (SBSTTA-๒๔, ๒๐๒๒) ยืนยันว่า เทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนมที่ใช้เทคนิค in vitro nucleic acid และส่งผลให้เกิดการรวมตัวของสารพันธุกรรมในแบบใหม่ ยังคงอยู่ในขอบเขตของสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม และควรอยู่ภายใต้หลักการป้องกันไว้ก่อน (precautionary approach)[๑๓]

แม้จะมีความพยายามในบางฝ่ายที่จะจัดกลุ่มสิ่งมีชีวิตเหล่านี้ให้พ้นจากสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม โดยอ้างถึง “ความเทียบเท่าทางฟีโนไทป์” หรือ “ไม่มี foreign DNA เหลืออยู่” แต่ในทางวิชาการยังไม่มีฉันทามติว่าสิ่งมีชีวิตปรับแต่งจีโนมนั้นเทียบเท่าการปรับปรุงพันธุ์แบบดั้งเดิมได้จริง[๑๔] ทั้งในแง่ของ ลักษณะที่เกิดขึ้น (resulting traits) และ ศักยภาพความเสี่ยง (potential risks) ที่อาจตามมา

๒) กล่าวอ้างถึงความปลอดภัยในการปลดปล่อยสู่สิ่งแวดล้อมโดยไม่มีการประเมินความเสี่ยง

ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ฯ (๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๗) ได้เปิดทางให้มีการใช้และขยายพันธุ์สิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนมในภาคการเกษตรของประเทศไทย ซึ่งครอบคลุมพืช สัตว์น้ำ และจุลินทรีย์ โดยไม่มีการระบุขั้นตอนการประเมินความเสี่ยงต่อสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพมนุษย์อย่างเป็นระบบ ทั้งที่สิ่งมีชีวิตเหล่านี้มีลักษณะใหม่ทางพันธุกรรม ซึ่งอาจส่งผลต่อระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ

แม้ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ฯ จะกล่าวอ้างว่าสิ่งมีชีวิตเหล่านี้มีความปลอดภัยและสามารถใช้ประโยชน์ทางการเกษตรได้ แต่ไม่ได้อ้างอิงกระบวนการประเมินความเสี่ยงที่เป็นกลาง โปร่งใส หรือเป็นไปตามหลักสากล เช่น หลักการของพิธีสารคาร์ตาเฮนา ซึ่งกำหนดไว้ชัดเจนในข้อ ๗ ถึง ๑๐ ว่า การปล่อยสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรมสู่สิ่งแวดล้อม ต้องผ่านการประเมินความเสี่ยงล่วงหน้า (prior risk assessment) เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบที่ไม่อาจย้อนกลับได้

การที่ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ฯ ยกเว้นขั้นตอนเหล่านี้ และกล่าวอ้างความปลอดภัยโดยไม่มีข้อมูลรองรับ จึงถือเป็นการสื่อสารที่ขาดความรับผิดชอบ และไม่สอดคล้องกับหลักการป้องกันไว้ก่อน ซึ่งเป็นหลักสากลในการจัดการเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่

ยิ่งไปกว่านั้น คำจำกัดความในประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ฯ ที่ใช้คำว่า “สิ่งมีชีวิต” โดยไม่จำกัดขอบเขต อาจนำไปสู่การตีความว่าครอบคลุม สิ่งมีชีวิตทุกชนิด รวมถึงชนิดพันธุ์ป่า (wild species) ที่มีศักยภาพในการนำมาใช้หรือดัดแปลงเพื่อการเกษตร เช่น พืชป่า สัตว์น้ำพื้นถิ่น หรือจุลินทรีย์ในธรรมชาติ หากสิ่งมีชีวิตเหล่านี้ถูกดัดแปลงพันธุกรรมโดยใช้เทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม

---

[๑๓] CBD Secretariat (๒๐๒๒). *SBSTTA-๒๔-๐๓*

[๑๔] ENGL (๒๐๑๙). *Detection of genome-edited plants*.

และถูกนำไปขยายพันธุ์ อาจก่อให้เกิดการ ปนเปื้อนทางพันธุกรรม (genetic contamination) กับสิ่งมีชีวิตพื้นถิ่น ซึ่งก่อให้เกิดผลที่ไม่สามารถควบคุมหรือย้อนกลับได้

ผลกระทบดังกล่าวอาจรุนแรงไม่ต่างจากการแพร่กระจายของชนิดพันธุ์ต่างถิ่นรุกราน (invasive alien species) ซึ่งมีตัวอย่างที่ชัดเจนในกรณีของปลาหมอคางดำ ซึ่งสร้างความเสียหายต่อระบบนิเวศพื้นถิ่น นอกจากนี้ ผลกระทบจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนมอาจซับซ้อนยิ่งกว่า เพราะการเปลี่ยนแปลงพันธุกรรมไม่สามารถมองเห็นได้จากลักษณะภายนอก (phenotype) จึงอาจแฝงผลกระทบที่ไม่ปรากฏชัดในช่วงแรก

๓) ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม

แม้ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ฯ ดังกล่าวจะนิยามว่า “เทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม” เป็นเทคนิคที่มีความจำเพาะและแม่นยำในการปรับเปลี่ยนรหัสพันธุกรรมของสิ่งมีชีวิต แต่ในทางปฏิบัติ เทคโนโลยีเหล่านี้ยังคงมีข้อผิดพลาดที่เป็นไปได้ โดยเฉพาะปัญหา “off-target effects” หรือการที่เอนไซม์ตัดดีเอ็นเอ (เช่น CRISPR-Cas๙) ไปตัดในตำแหน่งของจีโนมที่ไม่ได้ตั้งใจ ซึ่งอาจก่อให้เกิดการกลายพันธุ์ที่ไม่พึงประสงค์

การกลายพันธุ์ลักษณะนี้ อาจไม่แสดงผลชัดเจนในรุ่นแรก หรือในลักษณะภายนอก (phenotype) แต่มีโอกาสปรากฏในรุ่นถัดไป หรือภายใต้เงื่อนไขสิ่งแวดล้อมบางประการ ส่งผลให้เกิดความไม่แน่นอนทางพันธุกรรม และอาจสร้างผลกระทบต่อระบบชีวภาพในระยะยาว หากสิ่งมีชีวิตดังกล่าวถูกปล่อยสู่สิ่งแวดล้อม

ยิ่งไปกว่านั้น ในกรณีของ สิ่งมีชีวิตที่ได้รับการปล่อยสู่สิ่งแวดล้อม เช่น พืชหรือสัตว์น้ำในระบบเกษตร หากมีการกลายพันธุ์ที่ไม่พึงประสงค์และไม่สามารถตรวจพบได้ตั้งแต่ต้น อาจนำไปสู่การแพร่กระจายของลักษณะที่ไม่ต้องการ (undesired traits) ซึ่งเมื่อรวมกับการขยายพันธุ์ตามธรรมชาติจะยิ่งควบคุมได้ยาก และอาจสร้างผลกระทบสะสมต่อระบบนิเวศในระยะยาว

๔) ขาดความพร้อมในการตรวจสอบและระบุสิ่งมีชีวิตและผลิตภัณฑ์ของสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม

เทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม เช่น CRISPR-Cas๙, TALENs และ ZFNs สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงในรหัสพันธุกรรมได้อย่างเฉพาะเจาะจงในระดับนิวคลีโอไทด์ ส่งผลให้ในหลายกรณีไม่สามารถแยกแยะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากเทคโนโลยีเหล่านี้ออกจากการกลายพันธุ์โดยธรรมชาติหรือจากการปรับปรุงพันธุ์แบบดั้งเดิมได้

รายงานทางเทคนิคของ European Network of GMO Laboratories (ENGL, ๒๐๑๙)[๑๕] ระบุว่า หากไม่มีข้อมูลจากผู้พัฒนา เช่น ตำแหน่งการตัด หรือรหัสพันธุกรรมเป้าหมาย การตรวจสอบความเป็นสิ่งมีชีวิตปรับแต่งจีโนม อาจไม่สามารถทำได้ในเชิงเทคนิค หรือทำได้เฉพาะกรณีเท่านั้น

องค์กรอิสระอย่าง Testbiotech (๒๐๑๙)[๑๖] ยังเตือนว่า การอ้างว่า “ไม่มี foreign DNA” หรือ “มีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย” ถูกใช้เป็นเหตุผลเพื่อเลี่ยงการกำกับดูแล ขณะที่การ

[๑๕] https://gmo-crl.jrc.ec.europa.eu/doc/JRC๑๑๖๒๘๙-GE-report-ENGL.pdf

เปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยนั้น อาจส่งผลกระทบทางชีวภาพหรือสิ่งแวดล้อมในระดับใหญ่ได้ ขึ้นอยู่กับตำแหน่งและหน้าที่ของยีนที่ถูกเปลี่ยน

สำหรับประเทศไทย ซึ่งยังไม่มี ฐานข้อมูลพันธุกรรมกลาง (national genomic reference database) หรือ ระบบตรวจสอบที่สามารถยืนยันสิ่งมีชีวิตปรับแต่งจีโนมได้ โดยไม่พึ่งข้อมูลต้นทางจากผู้พัฒนา ทำให้ในทางปฏิบัติ ไม่สามารถควบคุมหรือบังคับใช้มาตรการความปลอดภัยทางชีวภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากสิ่งมีชีวิตเหล่านี้ถูกนำมาใช้ ขยายพันธุ์ หรือปล่อยสู่สิ่งแวดล้อม

๕) ระบบเกษตรอินทรีย์ไม่ยอมรับสิ่งมีชีวิตและผลิตภัณฑ์ของสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งพันธุกรรม

ระบบเกษตรอินทรีย์มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนว่า ไม่อนุญาตให้ใช้สิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรมหรือสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่ ซึ่งรวมถึงเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนมในการผลิต การแปรรูป หรือการแปรรูปขั้นต่อเนื่องของผลิตภัณฑ์อินทรีย์

ดังนั้น หากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ไม่สามารถติดตาม ตรวจสอบ กำกับสิ่งมีชีวิตและผลิตภัณฑ์ของสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนมได้อย่างรัดกุม อาจก่อให้เกิดการปนเปื้อนทางพันธุกรรม ทำลายความเชื่อมั่นในระบบอินทรีย์และกระทบห่วงโซ่อุตสาหกรรมต่อเนื่องทั้งอาหาร ยา และผลิตภัณฑ์สุขภาพ

๖) อาจขัดกับ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๔ และ มาตรา ๓๑ ว่าด้วยสิทธิในการรับข้อมูลข่าวสารและสิทธิในความปลอดภัยของสินค้า

การปล่อยให้สิ่งมีชีวิตปรับแต่งจีโนม เข้าสู่ระบบอาหารโดยไม่มีการติดฉลากหรือแจ้งแหล่งที่มา เท่ากับละเมิดสิทธิในการรู้ของผู้บริโภค (Right to Know)

ทั้งนี้สภาผู้บริโภคได้ติดตามการดำเนินการในสหภาพยุโรปที่อยู่ระหว่างเจรจาไตรภาคี แต่ข้อเสนอที่อยู่ระหว่างการพิจารณามีการกำหนดเงื่อนไขสำคัญ ดังนี้ (๑) ผลิตภัณฑ์จากพืชแก้ไขยีนต้องมีการบังคับติดฉลากทั้งหมด (๒) พืชแก้ไขยีนและผลิตภัณฑ์จากพืชดังกล่าวต้องมีข้อกำหนดกระบวนการตรวจสอบย้อนกลับและมีมาตรการป้องกันเพื่อให้แน่ใจว่าหากพบปัญหาเกิดขึ้นจะมีการเพิกถอนการอนุญาต ไปจนถึงการชดเชยเยียวยาความเสียหายที่จะเกิดขึ้น (๓) พืชแก้ไขยีนทั้งหมดยังคงถูกห้ามในการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ (๔) ห้ามการจดสิทธิบัตรพืชแก้ไขยีน เงื่อนไขดังกล่าวเป็นทั้งการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค เกษตรกรและคุ้มครองสิ่งแวดล้อม แต่ไม่ปรากฏสาระเช่นนี้ในประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ฯ

สภาองค์กรของผู้บริโภคเห็นว่า ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง การรับรองสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนมเพื่อใช้ประโยชน์ในภาคการเกษตร พ.ศ.๒๕๖๗ ขัดแย้งกับพิธีสารคาร์ตาเฮน่า มีความบกพร่องทางวิชาการ ขาดการประเมินอย่างรอบด้าน ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบระยะยาวต่อเกษตรกรทั่วไป เกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ การคุ้มครองผู้บริโภค ตลอดจนความเสียหายต่อระบบนิเวศ และอาจนำไปสู่การผูกขาดจากการจดสิทธิบัตร

---

[๑๖] https://www.testbiotech.org/en/content/genome-editing

เป็นต้น จึงขอให้มีการทบทวนและเพิกถอนประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ฯ ฉบับนี้ และสภาองค์กรของผู้บริโภคจะทำหนังสือเพื่อแจ้งคณะรัฐมนตรีต่อไป

๓. การกระทำหรือละเลยการกระทำของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อันมีผลกระทบต่อสิทธิของผู้บริโภค

จากข้อมูลข้อเท็จจริงของการดำเนินการติดตามเรื่องของมูลนิธิชีววิถี รวมทั้งเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก สภาองค์กรของผู้บริโภคพิจารณาแล้วเห็นว่า การที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (ศาสตราจารย์นฤมล ภิญโญสินวัฒน์) มิได้ตอบกลับหนังสือของสภาองค์กรของผู้บริโภค ลงวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๗ ซึ่งเลยกำหนดเวลา ๖๐ วันที่กำหนดไว้แล้ว จึงเข้าข่ายเป็นการกระทำหรือละเลยการกระทำอันมีผลกระทบต่อสิทธิของผู้บริโภค

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มิได้ดำเนินการจัดให้มีการรับฟังความเห็นเกี่ยวกับ ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง การรับรองสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนมเพื่อใช้ประโยชน์ในภาคการเกษตร พ.ศ. ๒๕๖๗ ผ่านระบบออนไลน์ ทำให้ประชาชนทั่วไปและผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสภาองค์กรของผู้บริโภค องค์กรผู้บริโภค องค์กรภาคประชาชนด้านเกษตรกรรม มิได้เข้าร่วมแสดงความเห็นเกี่ยวกับร่างประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ฯ ดังกล่าว อีกทั้งยังอาจมิได้จัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมาย เนื่องจากไม่พบว่ามีการเผยแพร่รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบในเว็บไซต์ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นการดำเนินการที่ฝ่าฝืนต่อ มาตรา ๗ และมาตรา ๑๗ แห่งพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งกำหนดให้หน่วยงานของรัฐมีหน้าที่ต้องดำเนินการวิเคราะห์ผลกระทบของกฎหมายอย่างรอบด้านและเป็นระบบ โดยให้นำผลการรับฟังความคิดเห็นมาประกอบการพิจารณาจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบ

๔. ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

๔.๑ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐

การดำเนินการออก ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง การรับรองสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนมเพื่อใช้ประโยชน์ในภาคการเกษตร พ.ศ. ๒๕๖๗ อาจเป็นการดำเนินการที่ไม่สอดคล้องกับมาตรา ๗๗ ของ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ ซึ่งบัญญัติว่า

“มาตรา ๗๗ รัฐพึงจัดให้มีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น และยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพโดยไม่ชักช้าเพื่อไม่ให้เป็นภาระแก่ประชาชน และดำเนินการให้ประชาชนเข้าถึงตัวบทกฎหมายต่าง ๆได้โดยสะดวกและสามารถเข้าใจกฎหมายได้ง่ายเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง

ก่อนการตรากฎหมายทุกฉบับ รัฐพึงจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายอย่างรอบด้านและเป็นระบบ รวมทั้งเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์นั้นต่อประชาชน และนำมาประกอบการพิจารณาในกระบวนการตรากฎหมายทุกขั้นตอน

เมื่อกฎหมายมีผลใช้บังคับแล้ว รัฐพึงจัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายทุกรอบระยะเวลาที่กำหนดโดยรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย เพื่อพัฒนากฎหมายทุกฉบับให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป

รัฐพึงใช้ระบบอนุญาตและระบบคณะกรรมการในกฎหมายเฉพาะกรณีที่จำเป็น พึงกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐและระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายให้ชัดเจน และพึงกำหนดโทษอาญาเฉพาะความผิดร้ายแรง”

๔.๒ พระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒

นอกจากนี้ ขั้นตอนการออกประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง การรับรองสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนมเพื่อใช้ประโยชน์ในภาคการเกษตร พ.ศ.๒๕๖๗ อาจไม่สอดคล้องกับ มาตรา ๑๗ และมาตรา ๑๘ แห่ง พระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ และแนวทางการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายของคณะกรรมการพัฒนากฎหมายที่กำหนดว่า ก่อนการเสนอให้มีการตรากฎหมายให้หน่วยงานของรัฐตรวจสอบความจำเป็นในการตรากฎหมาย โดยวิเคราะห์สภาพปัญหาและเหตุผลที่รัฐควรเข้าไปแทรกแซงในเรื่องนั้น และพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ ที่เป็นไปได้ ทั้งทางเลือกที่เป็นกฎหมายและไม่เป็นกฎหมาย ทั้งนี้ จะขอคำปรึกษาการดำเนินการดังกล่าวต่อคณะกรรมการพัฒนากฎหมายก็ได้ เมื่อวิเคราะห์แล้วเห็นว่ามีความจำเป็นต้องตรากฎหมาย ให้หน่วยงานของรัฐวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมาย และจัดทำเป็นรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมาย ทั้งนี้ในการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมาย หน่วยงานของรัฐต้องพิจารณาเรื่องดังต่อไปนี้

(๑) ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อประเทศ สังคม หรือประชาชน

(๒) ความพร้อมและต้นทุนของรัฐในการปฏิบัติตามและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย

(๓) ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมหรือสุขภาวะ หรือผลกระทบอื่นโดยรวมที่สำคัญ

จากการสืบค้นข้อมูลไม่พบว่ามีการเผยแพร่รับฟังความคิดเห็น ร่างประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง การรับรองสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนมเพื่อใช้ประโยชน์ในภาคการเกษตร พ.ศ. .... ผ่านเว็บไซต์ระบบกลางทางกฎหมาย (https://www.law.go.th/) จึงถือว่ากระทรวงเกษตรและสหกรณ์มิได้ดำเนินการเปิดเผยผลการรับฟังความเห็นตามกฎหมาย

๔.๓ พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. ๒๕๔๒

การออกประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง การรับรองสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนมเพื่อใช้ประโยชน์ในภาคการเกษตร พ.ศ. ๒๕๖๗ เป็นการดำเนินการที่ฝ่าฝืนต่อมาตรา ๑๓ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการปรับปรุงพันธุ์และพัฒนาพันธุ์พืช ซึ่งบัญญัติว่า

“มาตรา ๑๓ พันธุ์พืชใหม่ที่มีผลกระทบอย่างรุนแรงในทางตรงหรือทางอ้อมต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพ หรือสวัสดิภาพของประชาชน ห้ามมิให้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้

พันธุ์พืชใหม่ที่ได้จากการตัดต่อสารพันธุกรรมจะจดทะเบียนพันธุ์พืชใหม่ได้ต่อเมื่อผ่านการประเมินผลกระทบทางด้านความปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพ หรือสวัสดิภาพของประชาชนจากกรมวิชาการเกษตรหรือหน่วยงานหรือสถาบันอื่นที่คณะกรรมการกำหนด ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง”

ในกรณีของการออกประกาศเกี่ยวกับการรับรองสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม (New Genomic Techniques - NGTs) เพื่อใช้ประโยชน์ในภาคการเกษตรนั้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ไม่สามารถอาศัยอำนาจตามมาตรา ๒๐ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๕ ซึ่งเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจหน่วยงานเป็นการทั่วไปได้ เนื่องจากเรื่องนี้มิใช่การจัดระเบียบบริหารราชการภายในกระทรวง แต่เป็นการดำเนินการทางเทคนิคเฉพาะด้านเกี่ยวกับพันธุ์พืชใหม่ที่ได้จากการตัดต่อสารพันธุกรรม ดังนั้น จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเป็นการเฉพาะ โดย อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. ๒๕๔๒ มิฉะนั้นจะสุ่มเสี่ยงต่อหลักการกระทำทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ปัจจุบัน กรมวิชาการได้มีการออก ประกาศของกรมวิชาการเกษตร เรื่อง การรับรองสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม เพื่อใช้ประโยชน์ในภาคการเกษตร พ.ศ.๒๕๖๗ โดยอาศัยอำนาจตามข้อ ๔ ของประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง การรับรองสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนมเพื่อใช้ประโยชน์ในภาคการเกษตร พ.ศ.๒๕๖๗ จึงเป็นการดำเนินการที่อาจเข้าข่ายไม่มีอำนาจในการออกประกาศ โดยเทียบกับการออกประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ ๔๓๒) พ.ศ. ๒๕๖๕ ออกตามความในพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ.๒๕๒๒ เรื่อง การแสดงฉลากอาหารที่ได้จากสิ่งมีชีวิตดัดแปรพันธุกรรม ซึ่งเป็นการใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ.๒๕๒๒

๔.๔ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๓๕

มาตรา ๙๗ ผู้ใดกระทำหรือละเว้นการกระทำด้วยประการใดโดยมิชอบด้วยกฎหมายอันเป็นการทำลายหรือทำให้สูญหายหรือเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นของรัฐหรือเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายให้แก่รัฐตามมูลค่าทั้งหมดของทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลาย สูญหายหรือเสียหายไปนั้น

ในกรณีที่เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติจากการนำเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนมหรือเทคนิคจีโนมแบบใหม่มาใช้ในภาคการเกษตร ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายหรือการออกประกาศของกรมวิชาการเกษตร (๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๗) อาจต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายให้แก่รัฐตามมาตรา ๙๗ ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕

๕. ผลกระทบต่อผู้บริโภค และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

การใช้สิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนมในภาคเกษตรส่งผลเสียต่อเกษตรกร ผลิตผลทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์และสินค้าอุตสาหกรรมต่อเนื่อง เช่น อาหาร ยา ผลิตภัณฑ์สุขภาพ ดังนั้น หากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ไม่สามารถกำกับสิ่งมีชีวิตและผลิตภัณฑ์ของสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนมได้อย่างรัดกุม จะเป็นการทำลายระบบเกษตรอินทรีย์ ปัญหาการให้ความคุ้มครองผู้บริโภค ตลอดจนความเสียหายต่อระบบนิเวศ การปนเปื้อนที่ทำลายความหลากหลายทางชีวภาพที่ไม่สามารถย้อนกลับมาแก้ไขได้ และอาจนำไปสู่การผูกขาดอันเนื่องจากผลของสิทธิบัตร

๖. ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ขอให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ดำเนินการยกเลิก ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง การรับรองสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนมเพื่อใช้ประโยชน์ในภาคการเกษตร พ.ศ. ๒๕๖๗ รวมถึงกฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากขั้นตอนการออกประกาศดังกล่าวขัดต่อกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ และควรดำเนินการกระบวนการรับฟังความเห็นของผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างเปิดกว้าง โดยเฉพาะองค์กรผู้บริโภค องค์กรภาคประชาชนด้านเกษตรกรรม

ภาคผนวก

ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
เรื่อง การรับรองสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม
เพื่อใช้ประโยชน์ในภาคการเกษตร พ.ศ. ๒๕๖๗

ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เรื่อง การรับรองสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม
เพื่อใช้ประโยชน์ในภาคการเกษตร
พ.ศ. ๒๕๖๗

ด้วยปัจจุบันเทคนิคการปรับปรุงพันธุ์ใหม่ (New Breeding Techniques NBTs) มีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม (Genome Editing - Ged) มีศักยภาพสำหรับการปรับปรุงพันธุ์สิ่งมีชีวิตเพื่อใช้ประโยชน์ในภาคการเกษตร สามารถปลดปล่อยสู่สิ่งแวดล้อมได้อย่างปลอดภัยและจำหน่ายเชิงพาณิชย์อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังมีประสิทธิภาพส่งเสริมการแข่งขันของภาคการเกษตรเพื่อรองรับวิกฤตความมั่นคงทางอาหารและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) และองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ให้การยอมรับและสนับสนุนเทคโนโลยี รวมถึงประเทศต่าง ๆ เร่งวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม ประกอบกับคณะกรรมการเทคนิคด้านความปลอดภัยทางชีวภาพ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม กำหนดแนวทางการพิจารณาสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนมไว้แล้ว ทั้งนี้ เพื่อเป็นการยกระดับศักยภาพและสร้างความเข้มแข็งภาคการเกษตรของประเทศ ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาสิ่งมีชีวิตที่ได้จากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนมสู่การใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๐ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๕ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงออกประกาศไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ประกาศนี้เรียกว่า “ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง การรับรองสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม เพื่อใช้ประโยชน์ในภาคการเกษตร พ.ศ. ๒๕๖๗”

ข้อ ๒ ประกาศนี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดสามสิบวันนับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ในประกาศนี้

“การรับรอง” หมายความว่า การให้การรับรองว่าสิ่งมีชีวิตที่ขอรับรองนั้น เป็นสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม

“สิ่งมีชีวิต” หมายความว่า หน่วยทางชีวภาพของ พืช สัตว์ และจุลินทรีย์ ที่สามารถโอนย้ายหรือถอดรูปแบบสารพันธุกรรมหรือขยายจำนวนได้ด้วยตัวเอง

“เทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม (genome editing technology)” หมายความว่า เทคนิคในการปรับเปลี่ยนหรือแก้ไขรหัสพันธุกรรมของสิ่งมีชีวิตที่มีความจำเพาะและแม่นยำ ให้ได้ยีนที่มีลักษณะตามต้องการ เช่น แก้ไขยีนบกพร่องที่อาจก่อให้เกิดโรคร้ายแรงที่สามารถถ่ายทอดทางพันธุกรรม

“สิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม” หมายความว่า สิ่งมีชีวิตที่มีการปรับปรุงพันธุ์เช่นเดียวกับการกลายพันธุ์ หรือการเกิดลูกผสม ซึ่งในผลิตภัณฑ์สุดท้ายมีสารพันธุกรรมจากสิ่งมีชีวิตผู้ให้ที่สามารถผสมพันธุ์กันได้ตามธรรมชาติกับสิ่งมีชีวิตผู้รับ

ข้อ ๔ การรับรองสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาจากเทคโนโลยีการปรับแต่งจีโนม

(๑) กรณีพืช ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ที่กรมวิชาการเกษตรประกาศกำหนด

(๒) กรณีสัตว์น้ำ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ที่กรมประมงประกาศกำหนด

(๓) กรณีสัตว์ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ที่กรมปศุสัตว์ประกาศกำหนด

(๔) กรณีจุลินทรีย์ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ที่กรมวิชาการเกษตร กรมประมง และกรมปศุสัตว์ประกาศกำหนด

ประกาศ ณ วันที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๗
ร้อยเอก ธรรมนัส พรหมเผ่า
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สภาองค์กรของผู้บริโภค
Thailand Consumers Council

สำนักงานสภาองค์กรของผู้บริโภค
เลขที่ ๑๑๐/๑ ซอยลาดพร้าว ๒๖ แยก ๑-๒
ถนนลาดพร้าว แขวงจอมพล เขตจตุจักร
กรุงเทพมหานคร ๑๐๙๐๐
โทรศัพท์ ๐๒ ๒๓๙ ๑๘๓๙ ต่อ ๑ หรือ ๑๕๐๒
อีเมล : Contact@tcc.or.th

สภาองค์กรของผู้บริโภค www.tcc.or.th
tccthailand